فتح سورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الفتح — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٩)

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ﴿١﴾ لِّيَغْفِرَ لَكَ ٱللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنۢبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢﴾
وَيَنصُرَكَ ٱللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا ﴿٣﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ ٱلْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِيمَٰنًا مَّعَ إِيمَٰنِهِمْ ۗ وَلِلَّهِ جُنُودُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٤﴾ لِّيُدْخِلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ
عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عِندَ ٱللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٥﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ = (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް فَتَح ކޮށް
ދެއްވައިފީމެވެ.❁ فَتْحًا مُّبِينًا ﴿١﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ فَتَح އަކުން❁ لِّيَغْفِرَ لَكَ ٱللَّهُ = އެއީ الله
ކަލޭގެފާނަށް ފުއްސަވައި ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.❁ مَا تَقَدَّمَ = އިސްވެދިޔަ ތަކެއްޗި❁ مِن ذَنۢبِكَ =
ކަލޭގެފާނުގެ ފާފަތަކުގެ ތެރެއިން❁ وَمَا تَأَخَّرَ = އަދި ފަސްވެދާނޫ ފާފަތަކައި❁ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ = އަދި
ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ نِعْمة ފުރިހަމަ ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.❁ وَيَهْدِيَكَ = އަދި އެކަލާނގެ
ކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށްޓަކައެވެ.❁ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢﴾ = ހަމަ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކަށް❁ وَيَنصُرَكَ
ٱللَّهُ = އަދި الله ކަލޭގެފާނަށް نَصْرُ ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.❁ نَصْرًا عَزِيزًا ﴿٣﴾ = ގަދަފަދަވެގެންވާ نَصْرُ ދެއްވުމަކުން❁
هُوَ ٱلَّذِىٓ = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.❁ أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ = ހަމަޖެހުން ބާވައިލެއްވީ❁ فِى قُلُوبِ ٱلْمُؤْمِنِينَ
= މުއުމިނުންގެ ހިތްތަކަށް❁ لِيَزْدَادُوٓا۟ = އެއީ އެކަލާނގެ އީމާންކަން އިތުރުވުމަށްޓަކައެވެ.❁ إِيمَٰنًا =
އީމާންކަން❁ مَّعَ إِيمَٰنِهِمْ = އެއުރެންގެ އީމާންކަމާއި އެކު❁ وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް خَاصَّ ވެގެންވެއެވެ.❁
جُنُودُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ސިފައިން / ލަޝްކަރުން❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله
ވެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٤﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި❁ لِّيُدْخِلَ
ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ = އެއީ مُؤمِن ފިރިހެނުންނާއި مُؤمِن އަންހެނުން އެކަލާނގެ ވައްދަވައިދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.❁

جَنَّتٍ = ބަގީޗާތަކަކަށް ސުވަރުގެ ތަކަށް❁ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ = އެތަންތާގެދަށުން ކޯރުތައްދުވާ❁

خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އަބަދާ ދެމިހުރޭ ހާލު❁ وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެކިބައިން

ފުއްސަވައި❁ سَيِّـَٔاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުށްތަކާއި❁ وَكَانَ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަންވެއެވެ.❁ عِندَ ٱللَّهِ = الله

تَعَالَى ގެ حَضْرَةُ ގައި❁ فَوْزًا عَظِيمًا ۝٥ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެއްކަމުގައި❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބަޔާންވެގެންވާ فَتَح އަކުން فتح ކޮށް ދެއްވައިފީމެވެ. (މިއީ ހިޖްރަތުގެ ހަވަނައަހަރު فَتَح ވީ صُلْحُ الحُدَيْبِيَّة ގެ فَتَح ކަމާއި ނުވަތަ مَكَّة فَتَح ކުރެއްވުން ކަމާއި ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވުނު ހުރިހާ فَتَح ކަމާއި މިކަންކަމާއިމެދު مُفَسِّرُ ންގެ ބަސް ތަފާތުވެގެންވެއެވެ. ކޮންމެއަކަސް އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޢަދުވެރިންގެ މަތިން އެކަލޭގެފާނަށް الله ދެއްވި ނަޞްރާ فَتَح އެވެ.)

(٢) އެއީ އެކަމީ އަދިވެސް فَتَح އެއް الله ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީ ކަލޭގެފާނުގެ ފާފައިގެ ކުށްތަކުން އިސްތިޣްފާރު ފާފަތަކާއި އަދި ފަސްފަހުން ފާފަތަކާއި ކަލޭގެފާނަށް ފުއްސަވައި ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ نِعْمَة ފުރިހަމަ ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ހަމަ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވާ ދެއްވުމަށެވެ.

(٣) އަދި الله ކަލޭގެފާނަށް ގަދަވެގެންވާ نَصْرُ އަކުން نَصْرُ ދެއްވުމަށެވެ.

* ދަންނައެވެ. އިސްތިޣްފާރުގައި އެވާ ކުށަކީ ކަމަކާއިމެދު ވަރަށްގާތުވާ ބަސްކަމާލުވެފައިވެއެވެ. އެހެންވެ އެކަން ހަމަހަމަކުރެވޭނެ. އަދިގެ ފުރިހަމަ އަދި އެހެން ދަރިވަރުންގައި އެކަންކަމާއިމެދު އެއްކޮށް ދަންނަވާނީއެވެ. إِنْشَاءَ الله .

(٤) އަދި مُؤْمِنُ ންގެ ހިތްތަކަށް އަ فَتَح ތަކުގެ ސަލާމަތްކަމާއި ހިތްޖެހުމާއި މައިންބުރިކަން ގެންނަވައިދޭ ހަމަ الله އެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ކުރިން އީމާނަކުގެ ތެރޭގައި އީމާނަ އިތުރުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ސިފައިންނަކީ ވެސް ޚާصّ ވާގޮތުގައި ހަމަ الله އަށެވެ. (އެއީ ހުރިހާ ވަރެއްގެ ސިފައިންނެވެ. މަލާއިކަތް ބަކަރިންނާއި އިންސާނުންނާއި އަދި ޖިންނި ޝައިތާނުންގެ ތެރޭގެ ތަރިކަމަށްވާ ފަދަ ސިފައިންނެވެ.) އަދި الله تَعَالَى ވުޖޫދުވެވޭނީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

(٥) އެއީ مُؤْمِنُ ފިރިހެނުންނާއި مُؤْمِنُ އަންހެނުން އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައްދުވާ ބަގީޗާތަކަށް / ސުވަރުގެ ތަކަށް އެކަލާނގެ ވައްދަވާ ދެއްވުމަށެވެ. އެމީހުން އަބަދާ ދެމިހުރޭ ހާލު ގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެކިބައިން އެމީހުންގެ ކުށްތަކާއި ފުއްސަވައިދެއްވުމަށެވެ. އަދި الله تَعَالَى ގެ حَضْرَةُ ގައި ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެއްކަމުގައި އެކަންވެއެވެ.

وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَـٰتِ ٱلظَّآنِّينَ بِٱللَّهِ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ ۚ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ ۖ وَغَضِبَ ٱللَّهُ
عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ۝٦ وَلِلَّهِ جُنُودُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ۝٧ إِنَّآ
أَرْسَلْنَـٰكَ شَـٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۝٨ لِّتُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ۝٩ إِنَّ ٱلَّذِينَ
يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ يَدُ ٱللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ۚ فَمَن نَّكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَـٰهَدَ عَلَيْهُ ٱللَّهَ
فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ۝١٠

ލުޣަތު

وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتِ = އަދި مُنافِقُ ފިރިހެނުންނާއި مُنافِقُ އަންހެނުން❁ وَٱلْمُشْرِكِينَ
وَٱلْمُشْرِكَـٰتِ = އަދި މުޝްރިކު ފިރިހެނުންނާއި މުޝްރިކު އަންހެނުން (މުޝްރިކުންނަށް) އެކަލާނގެ عَذَابُ
ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.❁ ٱلظَّآنِّينَ بِٱللَّهِ = އެއީ الله تَعَالى އާއިމެދު ހީކުރާމީހުންނެވެ.❁ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ =
ނުބައިހީއެއް❁ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ އެމީހުންގެމައްޗަށް ނުބައިގޮތްތައް ގެނުވުމަށްޓަކައެވެ.❁ وَغَضِبَ ٱللَّهُ
عَلَيْهِمْ = އަދި الله تَعَالى އެމީހުންގެމައްޗަށް ކޯފާވެވޮޑިގެންފިއެވެ.❁ وَلَعَنَهُمْ = އަދިއެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް لَعْنَة
ލައްވައިފިއެވެ. وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނަރަކަ ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ.❁ وَسَآءَتْ مَصِيرًا
⑥ = އަދި އެތާޔަށް އެނބުރުން ނުބައިވެގެން ވިއެވެ.❁ وَلِلَّهِ = އަދި މިލްކުވެ خَاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ.❁
جُنُودُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ސިފައިންނެވެ.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁
عَزِيزًا حَكِيمًا ⑦ = ގަދަފަދަވަންތަ އަދި حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.❁ إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން
މިއަޅަމެން ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމުއެވެ.❁ شَـٰهِدًا = ހެކިވެރިއެއްގެ ގޮތުގައި ބާވަތުން ކަލޭގެއި❁ وَمُبَشِّرًا
وَنَذِيرًا ⑧ = އަދިއުފާވެރިކަމުގެ خَبَرُ ދެއްވާބަޝާރަތް ކަލޭގެއްގާއި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެخَبَرُ ބާވަތުން ކަލޭގެއި❁
لِّتُؤْمِنُوا۟ = އެއީ އެމީހުން އީމާން ލުމަށްޓަކައެވެ.❁ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ رَسُول އަށް❁ وَتُعَزِّرُوهُ
= އަދިއެކަލޭގެފާނަށް މަދަދުކޮށް ހިތްވަރުދިނުމާއި❁ وَتُوَقِّرُوهُ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ހަދާ إِحْتِرَام ކުރުމާއި وَتُسَبِّحُوهُ = އަދި
އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔުމާއި❁ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ⑨ = ހެނދުނާއި ހަވީރު❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ
= ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް بَيْعَة ދޭމީހުން (ދަންނަވައެވެ. އެއީ بَيْعَةُ الرِّضْوَان އެވެ.)❁ إِنَّمَا

يُبَايِعُونَ اللَّهَ = އެމީހުން بَيْعَة ހިފަނީ ހަމައެކަނި الله އާއި އެވެ.۞ يَدُ اللَّهِ = (އަތްފުޅު) الله ގެ އަތްފުޅުގެ އެވެ.۞ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުގެމަތީގައި۞ فَمَنْ نَكَثَ = ފަހެ އެ عَهْدُ ފުއްޕާލައިފިމާ۞ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَى نَفْسِهِ = ފަހެ އޭނާ ފުއްޕާލީ ހަމައެކަނި އޭނާގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށެވެ. (އެބަހީ އެކަމުގެ ގެއްލުންހިނގާނީ ހަމަ އޭނާގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށެވެ.)۞ وَمَنْ أَوْفَى = އަދިފުރިހަމަކުރިމީހާ۞ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ = އެކަންތައްގެ މައްޗަށް އޭނާ الله އާއި عَهْد އުވާނުލައި۞ فَسَيُؤْتِيهِ = ފަހެ ދެއްވާނެ އެކަލާނގެ އިހުސާނުން ދެއްވާނެއެވެ.۞ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦) އަދި އެއީ مُنافِقُ ފިރިހެނުންނާއި مُنافِقُ އަންހެނުން އަދި މުޝްރިކު ފިރިހެނުންނާއި މުޝްރިކު އަންހެނުން ނާއި (މުޝްރިކުންނާއި) އެކަލާނގެ عَذَابُ ދެއްވުމަށެވެ.= އެމީހުންނަކީ الله تَعَالَى އާއިމެދު ނުބައިގޮތް ހީކުރާމީހުންނެވެ. އެގޮތުގެ ބަދަލު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ނުބައިގޮތް ގެނެސްދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله تَعَالَى އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކޯފާވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ لَعْنَة ލައްވައިފިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނަރަކަ ތައްޔާރުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. އަދި އެއީ އެންމެ ނުބައި ދާންޖެހޭނެ ތަނެވެ.

(٧) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ލަޝްކަރުތައް މިލްކުވެގެންވާ خَاصَّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި ގަދަފަދަވަންތަ އަދި حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއަކަށް الله ވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٨) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމެވެ. ހެކިވެރިއަކާއި އުފާވެރިކަމުގެ ބުޝާރާތް ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خَبَرُ ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައިވެސް ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ.

(٩) އެއީ އެމީހުން الله އާއި އެކަލާނގެ رَسُول އަށް އީމާން ވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ނަސްރުދިނުމަށެވެ. (އެކަލާނގެ ދީނަށް ނަސްރުދިނުމަށެވެ) އަދި އެކަލާނގެއަށް މާތްކޮށް ހިތުމަށާއި އަދި އެކަލާނގެއަށް قَدَرُ ކޮށް إِحْتِرَام ކުރުމާއި ހެނދުނާއި ހަވީރު އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔުމަށްޓަކައެވެ.

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނާ بَيْعَة ހިފިމީހުން (އެއީ بَيْعَةُ الرِّضْوَان އެވެ.) އެމީހުން بَيْعَة ހިފަނީ ހަމައެކަނި الله އާއި އެވެ. (އަތްފުޅު) الله ގެ އަތްފުޅު އެމީހުންގެ އަތްތަކުގެމަތީގައި ވެއެވެ. ދެން ފަހެ އެ عَهْدُ ފުއްޕާލައިފިމާ ދެންނެވެ. ފަހެ އޭނާ ފުއްޕާލީ ހަމައެކަނި އޭނާގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށެވެ. (އެބަހީ އެކަމުގެ ގެއްލުންހިނގާނީ ހަމަ އޭނާގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށެވެ.) އަދި އެކަންތައްގެ މައްޗަށް އޭނާ الله އާއި عَهْد އުވާނުލައި ފުރިހަމަކުރިމާ ދެންނެވެ. ފަހެ ދެއްވާނެ އެކަލާނގެ އިހުސާނުން ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަދެއްވާނެއެވެ.

سَيَقُولُ لَكَ ٱلْمُخَلَّفُونَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ أَمْوَٰلُنَا وَأَهْلُونَا فَٱسْتَغْفِرْ لَنَا ۚ يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ ۚ قُلْ فَمَن
يَمْلِكُ لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًۢا ۚ بَلْ كَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١١﴾ بَلْ ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَنقَلِبَ
ٱلرَّسُولُ وَٱلْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰٓ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنتُمْ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ وَكُنتُمْ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٢﴾ وَمَن لَّمْ يُؤْمِنۢ
بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ فَإِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٣﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَكَانَ
ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٤﴾

ލުޣަތު

سَيَقُولُ لَكَ ٱلْمُخَلَّفُونَ = ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތަށް ދޫކޮށްލެވުނު ނިކަމެތިންނެވެ.☼ مِنَ
ٱلْأَعْرَابِ = މަދީނާގެ ބޭރުގައި މަދީނާ ވަށައިގެން އުޅޭ عَرَبِي ބަދަވީން☼ شَغَلَتْنَآ = އަޅުގަނޑުމެން مَشْغُول
ކުރުވައިފިއެވެ.☼ أَمْوَٰلُنَا وَأَهْلُونَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ މުދަލާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ އަހުލުވެރިން☼ فَٱسْتَغْفِرْ لَنَا = ފަހެ
އަޅުގަނޑުމެނަށް ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.☼ يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم = އެމީހުން އެމީހުންގެ ދޫތަކުން ބުނަނީއެވެ.
مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ނުވާތަކެތި☼ قُلْ = (އޭ رَسُول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.
فَمَن يَمْلِكُ لَكُم = ފަހެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި މިލްކުވެރިވާނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟☼ مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا = الله ގެ حَضْرَة
ން އަމުރުތަކުން އެއްވެސްކަމެއް (الله ގެ حَضْرَة ން އަމުރުތަކުން އެއްވެސް ޢަޒާބެއް ދިފާޢު ކުރުމަށް)☼ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا
= އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނާމެދު ނުބައިކަމެއް އިރާދަކުރެއްވިޔަސްމާ☼ أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا =
ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މަންފާއެއް އިރާދަކުރެއްވިޔަސްމާ☼ بَلْ كَانَ ٱللَّهُ = އަދި ކިއެއްތޯއެވެ؟ الله
ވޮޑިގެންވެއެވެ.☼ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١١﴾ = ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއްގެ ޚަބަރު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.☼
بَلْ ظَنَنتُمْ = އަދި ކިއެއްތޯއެވެ؟ ކަލޭމެން ހީކުރީ☼ أَن لَّن يَنقَلِبَ ٱلرَّسُولُ = ރަސޫލާ އާއި
ނުވެވޭނެކަމަށެވެ.☼ وَٱلْمُؤْمِنُونَ = އަދި ދީންވެރި މުއުމިނުންނާއި☼ إِلَىٰٓ أَهْلِيهِمْ = އެމީހުންގެ
އަހުލުވެރިންގާތަށް☼ أَبَدًا = ދުވަހަކުވެސް☼ وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަން ޒީނަތްތެރި ކުރެވިއްޖެއެވެ.☼
فِي قُلُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި☼ وَظَنَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ހީކުރިއެވެ.☼ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ =
ނުބައިހީކުރުމެއް☼ وَكُنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ވިއެވެ.☼ قَوْمًا بُورًا ﴿١٢﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކު
ކަމުގައި☼ وَمَن لَّمْ يُؤْمِنۢ = އަދި އީމާންނުވާމީހުން☼ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް☼
فَإِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރައްވައިފީމެވެ.☼ سَعِيرًا ﴿١٣﴾

= އަލިފާނެއް. وَلِلَّهِ = އަދި خاصَّ ވެ މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ.۞ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ج =
އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އެންމެހައި މިލްކު۞ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ
ފުއްސަވައެވެ.۞ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ج = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ عَذابُ ދެއްވައެވެ.۞
وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ١٤ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رَحْمَة
ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١١) މަދީނާގެ ބަދުވީގައި މަދީނާގެ ވަށަވަރައިގެން ހުރި عَرَبِي ނުގެބޮޑުއިން ހަނގުރާމައަށް ނުދެވުނު ފަހަތަށް ޖެހުނު މީހުން ނިކަންހުރެ ބުނާނެއެވެ. (އޭ رَسولُ الله އެވެ!) އަހުރެމެންގެ މުދަލާއި އަހުރެމެންގެ އަހުލުވެރިން އަހުރެމެން مَشْغُول ކުރުވައިފިއެވެ. (އެހެންވީމާ އަހުރެމެންނަށް ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުދެވުނީއެވެ.) ފަހެ އަހުރެމެންނަށް ފާފަ ފުއްސަވުމަށް ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ.! (الله وَحِي ކުރައްވައެވެ) އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ނުވާކަމެއް އެމީހުން އެމީހުންގެ ދޫތަކުން ބުނަނީއެވެ. (އޭ رَسُول الله އެވެ!) = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ނުބައިކަމެއް ނުވަތަ އުފާވެރިކަމެއް އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ الله ގެ حَضْرَةُ ން އަޅުވެރިން އެއްވެސް ޤައުމެއް (الله ގެ حَضْرَةُ ން އަޅުވެރިން އެއްވެސް ޤައުމެއް ދިފާޢު ކުރުމަށް) ފަހެ ކުޅަދާނަވާ މިލްކުވެގެންވަނީ ކާކުހެއްވެ؟ އަދި ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މަންފާއެއް އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަވެސް އެކަން އަރައިނުދި ހިފެހެއްޓޭނީ ފަހެ ކާކުހެއްވެ؟ އަދި ހަމައެކަނި ކަލޭމެން ކުރާކަމެއްގެ ހަބަރު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٢) އަދި ހަމައެކަނި ހީކުރީ ކަލޭމެން ރަސޫލާއާ އަދި ދީނުގެ މުއުމިނުން އެމީހުންގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއަށް ދެވަނަ ފަހަރަކުވެސް އަނބުރާ ނުދާނޭކަމަށެވެ. (އެމީހުން މަރުވެ ފަނާވެގެންދާނޭކަމަށެވެ.) އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި އެކަން ޒީނަތްތެރި ކުރެވިއްޖެއެވެ. އަދި ގޯސް ހީކުރުމެއްވެސް ބޮޑަށް ކަމުގައި ކަލޭމެން ހީކުރީއެވެ. (މިއީ މިސްރާތަކުން ނިކުތީ الحُدَيْبِيَّة ގެ ހަނގުރާމައަށް ނޫންކަމަ مَكَّة فَتح ކުރެއްވުމަށް ނުކުމެވަޑައިގެންނެވި އިރު އަރިހުގައި ދިޔުމަށް އެންގެވުމަށްފަހުވެސް ނުކުތުމުގެ ބަދަލުގައި ކަމުގައި ވިއެވެ. والله أعلم = زُبْدَةُ التَّفْسِير

(١٣) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންނުވާ މީހުން (އޭނާ ކާފަރުންނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނދަރަހަނދުރާ ސަޢީރާ ކުރައްވައިފީމެވެ.

(١٤) އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އެންމެހައި މިލްކު خاصَّ ވެ މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ عَذابُ ދެއްވައެވެ. އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

سَيَقُولُ ٱلْمُخَلَّفُونَ إِذَا ٱنطَلَقْتُمْ إِلَىٰ مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ ۖ يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا۟ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ۚ قُل لَّن تَتَّبِعُونَا
كَذَٰلِكُمْ قَالَ ٱللَّهُ مِن قَبْلُ ۖ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا ۚ بَلْ كَانُوا۟ لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾ قُل لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ
سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَٰتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ۖ فَإِن تُطِيعُوا۟ يُؤْتِكُمُ ٱللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا ۖ وَإِن تَتَوَلَّوْا۟ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ
يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾

މުފްރަދާތު

سَيَقُولُ ٱلْمُخَلَّفُونَ = (ހަނގުރާމަ فَرْضُ ވުމުން) ފަހަތަށް ދެމުނުމީހުން ނިކަންހުރެވުނުބައެއް. إِذَا

ٱنطَلَقْتُمْ = ކަލޭމެން (ދުއްވިނަމަ) ހިނގައްޖެއްޔާ إِلَىٰ مَغَانِمَ = (خَيْبَرُ ގެ) غَنِيْمَة މާލަށް

لِتَأْخُذُوهَا = އެ غَنِيْمَة މާލު ކަލޭމެން ދުއްވިނަމަ ލިބިގަތުމަށް (ފަހަތުގެން ދެމުނުމީހުންނަށްބުނާނެއެވެ.) ذَرُونَا

نَتَّبِعْكُمْ ۖ = އަހުރެމެންނަށްވެސް ކަލޭމެންނާއި އެކު ދިއުމަށް ދޫކޮށްލާށެވެ.! (ދިއުމަށް ހުއްދަދެއްވާށެވެ.) اللّٰه

އެއްސަވަނީ يُرِيدُونَ = އެމީހުން އެދެނީ أَن يُبَدِّلُوا۟ = ބަދަލުކުރުމަށެވެ. كَلَٰمَ ٱللَّهِ ۚ

= اللّٰه ގެ ބަސްފުޅު قُلْ = (އޭ رَسولُ اللّٰه އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! لَّن تَتَّبِعُونَا =

ކަލޭމެން އަހުރެމެންނާއި تَبَعَ ނުވާނެއެވެ. كَذَٰلِكُمْ = އެކަލޭމެންނަށް. قَالَ ٱللَّهُ مِن قَبْلُ ۖ

= މިގޮތަށް اللّٰه وَحِى ކުރެއްވި އެގޮތުގައިވެއެވެ. فَسَيَقُولُونَ = ފަހެ ނިކަންހުރި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.

بَلْ = އަދި ހަސަދަކުރައްވާތީ؟ އަހުރެމެންނެވެ. تَحْسُدُونَنَا ۚ = ކަލޭމެން އަހުރެމެންނަށް حَسَدَ

ކުރަނީއެވެ.بَلْ = އަދި ހަސަދަކުރައްވާތީ؟ އަހުރެމެންނެވެ. كَانُوا۟ لَا يَفْقَهُونَ = އެމީހުންނަކީ ނުވިސްނާބައެއް

ކަމުގައެވެ. إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾ = ކުޑަކޮށްމެނުވީ قُلْ = (އޭ رَسولُ اللّٰه އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.

لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ = أَعْرَابِى ނުދެވުނު ހަނގުރާމައަށް ނުދާ ފަހަތުގެ ދެމުނުމީހުންނަށް سَتُدْعَوْنَ

إِلَىٰ قَوْمٍ = ބަޔަކާދިމާލުން ގޮވައި ދިއުމަށް (ހަނގުރާމައަށް) ނިކަންހުރި ކަލޭމެންނަށް ގޮވާނެއެވެ.

أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ = ގަދަބާރުގަދަވެރި تُقَٰتِلُونَهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރާނެއެވެ. أَوْ

يُسْلِمُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ކިޔަމަންވެ إِسْلَامްވެދާނެއެވެ. فَإِن تُطِيعُوا۟ ۖ = ފަހެ ކިޔަމަންތެރިވެ ކަލޭމެން

(އެއަމުރަށް) ކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ = يُؤْتِكُمُ اللَّهُ = الله ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. أَجْرًا حَسَنًا ﴿صلے﴾ = ރަގަޅުވެގެންވާ ދަރުމަ = وَإِن تَتَوَلَّوْا = އަދި ކަލޭމެން ފުރަގަސްދީފިއްޔާ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ = މީގެކުރިން ކަލޭމެން ފުރަގަސްދިންގޮތަށް = يُعَذِّبْكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ. عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾ = ވޭންދެނިވި عذابُ އަލުން

إجْمَالِي މާނަ

(١٥) (ހަނގުރާމަ فَرْضُ ވުމުން) ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަށް ޖެހުނުމީހުން ކަލޭމެން (މުއުމިނުން) (خَيْبَرُ ގެ) غَنِيْمَة ލިބިގަތުމަށް ހިގައްޖެއްޔާ ނިކަންހުރެބަލާށެވެ. އަހުރެމެންވެސް ކަލޭމެންނާއި އެކު ދިއުމަށް ދޫކޮށްލާށެވެ. (ދިއުމަށް ހުއްދަ ދެއްވާށެވެ. الله އެއަންގެވި) އެމީހުން އެއެދެނީ الله ގެ ބަސްފުޅު ބަދަލުކުރުމަށެވެ. (الله އަންގަވާފައިވަނީ الحُدَيْبِيَّة އަށް ނުކުތުމީހުނަށް خَيْبَرُ އަށް ނުދިއުމަށެވެ. (އޭ رَسولُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އަހުރެމެންނާއި تَبَعَ ނުވާށެވެ. (އަހުރެމެންނާއި تَبَعَ ވެގެން خَيْبَرُ އަށް ނުދާށެވެ!) ތިކަލޭމެން ނުދާނެއެވެ. މީގެކުރިން الله وَحِى ކުރެއްވި އެފަދައިންނެވެ.(الحُدَيْبِيَّة އަށް ނުކުތުމީހުނަށް خَيْبَرُ އަށް ނުދިއުމަށެވެ.) ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުން (އެމުނާފިޤުން) ބުނާނެއެވެ. އަދި ކިހިނެއްތޯ؟ އެހެންނޫނެވެ. ކަލޭމެން އަހުރެމެންނަށް حَسَدَ ވެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި ކިހިނެއްތޯ؟ އެހެންނޫނެވެ. އެމީހުންވީ ދާދިމަދުން ފިޔަވި ނުވިސްނާބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

(١٦) (އޭ رَسولُ الله އެވެ!) أعْرَابِى ންކުރުން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަށްޖެހުނުމީހުނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ގަދަބާރުގެވެރި ބަޔަކުމީހުން ގާތަށް ހަނގުރާމައަށް ދިއުމަށް ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް ގޮވާލެވޭނެއެވެ.އެމީހުންނާ ކަލޭމެން އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރާނެއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން ކިޔަމަންވެ އިސްލާމްވާނެއެވެ. ދެން ފަހެ ކަލޭމެން (އެއަމުރަށް) ކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ الله ކަލޭމެންނަށް ރަގަޅުވެގެންވާ ދަރުމަ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި މީގެކުރިން ކަލޭމެން ފުރަގަސްދިންގޮތަށް ކަލޭމެން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ވޭންދެނިވި عَذابُ އަލުން عذابُ ދެއްވާނެއެވެ.

لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدْخِلْهُ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ ۖ وَمَن يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾ ۞ لَّقَدْ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَـٰبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ وَعَدَكُمُ ٱللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَـٰذِهِۦ وَكَفَّ أَيْدِىَ ٱلنَّاسِ عَنكُمْ وَلِتَكُونَ ءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾

ލުޣަތު

لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ = ލޯކަނުވެފައިވާ މީހާއަކަށް ނުވެއެވެ. حَرَجٌ = އުނދަގޫކަމެއް وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ
= އަދި ކޮރުވެފައިވާ މީހާއަކަށް ނުވެއެވެ. حَرَجٌ = އުނދަގޫ ކަމެއް وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ = އަދި ބަލިވެފައިވާ މީހާއަކަށް
ނުވެއެވެ. حَرَجٌ ۗ = އުނދަގޫކަމެއް وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ
ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މީހާ (ދަންނައެވެ.) يُدْخِلْهُ جَنَّـٰتٍ = އެކަލާނގެ އެމީހަކު ވައްދަވާނެ ސުވަރުގެތަކަށް
ވަޑައިގެންފަވާއެވެ. تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ ۖ = އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވޭ وَمَن يَتَوَلَّ = އަދި
ފުރަގަސްދީފިމީހާ (ދަންނައެވެ.) يُعَذِّبْهُ = އެކަލާނގެ އެމީހަކަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ. عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾
= ވޭންދެނިވި عَذابُ އެއްގެ لَّقَدْ رَضِىَ ٱللَّهُ ۞ = ހަމަކަށަވަރުން الله ރުހި ވޮޑިގެންނެވިއެވެ.
عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = މުއުމިނުންނާމެދު إِذْ يُبَايِعُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް بَيْعَة ހިފި ހިނދު
تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ = ގަސްގަހެއްގެ ދަށުގައި فَعَلِمَ = ފަހެ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. مَا فِى قُلُوبِهِمْ
= އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ތަކެތި فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް
ހަމަޖެހުން ބާވައިލެއްވިއެވެ. وَأَثَـٰبَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާ ދަރުމައަކަށް ދެއްވިއެވެ.
فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ = ކައިރިގައި ލިބޭނެ فَتْح އެއް وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً = އަދި ގިނަގުނަ غَنِيمَة
މުދަލެއް يَأْخُذُونَهَا ۗ = އެމުދާ އެމީހުން ހިފާނެތިކޮށް وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.
عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ = عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި وَعَدَكُمُ ٱللَّهُ = އަދި الله
ކަލޭމެންނަށް وَعْد ކުރެއްވިއެވެ. مَغَانِمَ كَثِيرَةً = ގިނަގުނަ غَنِيمَة މުދާތަކެއް ހިފާނެ ކަމަށް تَأْخُذُونَهَا
= އެމުދާ ކަލޭމެން ހިފާނޭކަމަށް فَعَجَّلَ لَكُمْ هَـٰذِهِۦ = ފަހެ މި غَنِيمَة (އެބަހީ خَيْبَر ގެ غَنِيمَة)

އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އަވަސްކޮށްދެއްވީއެވެ. وَكَفَّ أَيْدِىَ ٱلنَّاسِ عَنكُمْ = އަދި މީސްތަކުންގެ އަތްތައް ކަލޭގެފާނުމެންގެ ކިބައިން އެކަލާނގެ ދުރުކުރެއްވީއެވެ. وَلِتَكُونَ ءَايَةً = އަދިއެއީ (رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެބަސްފުޅު ތެދުކަމުގެ) ދަލީލަކަށްވުމަށެވެ. لِّلْمُؤْمِنِينَ = މުއުމިނުންތަކުންނަށް وَيَهْدِيَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މަގުދެއްކެވުމަށެވެ. صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) ލޮއަދިރިވެރިޔަކަށް ވެސް އަދި ކޮޅުވެރިޔަކަށް ވެސް އަދި ބަލިވެރިޔަކަށް ވެސް މިޖިހާދުން ހުރެހެލުމަކަށް ނުދިއުމުގައި އެމީހުންނަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. (އެއީ ޖިހާދުކުރުމަށްނުދިއުމުން.) އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ (ޖިހާދަށެވެ.) އެތަނުގެދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ ސުވަރުގެތަކަށް އެކަލާނގެ އެމީހަކު ވައްދަވާނެއެވެ. އަދި ކިޔަމަންނުވެ ފުރަގަސްދީފިމީހާ (ޖިހާދަށެވެ.) އެކަލާނގެ އެމީހަކަށް ވޭންދެނިވި عَذابُ އަދުން عَذابُ ދެއްވާނެއެވެ.

(١٨) ހަގީގަތުގައިން الله تَعَالَى މުއުމިނުންނަށް ރުހި ވޮޑިގެންފައިވެއެވެ. އެއީ ގަސްގަނޑުގެދަށުގައި އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް بَيْعَةُ ހިފި ހިނދު ގައެވެ. ދެން އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާތަކެތި (އީމާންކަމާއި އަދި ކިޔަމަންތެރިކަން) އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންފައެވެ. ދެންފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަމަޖެހުމާއި މައިތިރިކަން ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި ގާތްގަޑުވެގެންވާ فَتحَ އެއް

އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާ ދަރުމަވަންތަކަމުގެ ބަދަލެއްގެގޮތުގައި ނަސީބުކުރައްވައިފިއެވެ. (އެއީ خَيْبَرُ فَتْحَ ވުމެވެ.)

(١٩) އަދި އެމީހުން އަތުލައި ގަންނާނޭ ގިނަގިނަ غَنِيْمَة މުދަލެއްވެސް އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވިއެވެ. އަދި عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި އަދި الله ވޮޑިގެންފައެވެ

(٢٠) އަދި الله تَعَالَى ކަލޭގެފާނުމެން ކަލޭގެފާނުން އަތުލައިގަންނާނޭ ގިނަގިނަ غَنِيْمَة މުދާކަލޭގެފާނުމެންނަށް وَعْدُ ކުރައްވައިފިއެވެ. ދެންފަހެ މި غَنِيْمَة (އެބަހީ خَيْبَرُ ގެ غَنِيْمَة) އެކަލާނގެ އަވަސްކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ އަތްތައް ކަލޭގެފާނުމެންގެކިބައިން އެކަލާނގެ ދުރުކުރެއްވިއެވެ. އެބަހީ އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ކަލޭގެފާނަށް އަނިޔާވެރިނުކުރުމަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ހިފެހެއްޓެވީއެވެ. އަދި އެއީ (رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެބަސްފުޅުގެ وَعْدُ ފުޅު ތެދުކަމުގެ) މުއުމިނުންތަކުންނަށް ދަލީލަކަށްވުމަށެވެ. އަދި ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މަގުދެއްކެވުމަށެވެ.

وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا۟ عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ ٱللَّهُ بِهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَوْ قَٰتَلَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوَلَّوُا۟ ٱلْأَدْبَٰرَ ثُمَّ لَا
يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ سُنَّةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ
وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنۢ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾

ލަފުޒާ

وَأُخْرَىٰ = އަދި އެހެން އެއްޗެއް (އެހެން غَنِيمَة) لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا = އެކަމުގެމައްޗަށް ކަލޭމެންނަކަށް
ކުޅަދާނަވެވުނުނާ قَدْ أَحَاطَ ٱللَّهُ بِهَا = ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަމަށް ރައްކާތެރިކުރައްވާ ހިފައްޓަވާފައިވާ ج
وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا (٢١) = ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް
ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ وَلَوْ قَاتَلَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުން ކަލޭމެން
މުޤާތިލުކުރިނަމަ ހަގުރާމަ ކުރާކަމުގައިވިޔަސް لَوَلَّوُا ٱلْأَدْبَارَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަލޭމެންނާއި
ފުރަގަސްދޭނެއެވެ. ثُمَّ لَا يَجِدُونَ = ދެން އެމީހުން ނުފެންނާނެއެވެ. وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا (٢٢) =
އެއްވެސް ސަހަރަތްތެރިއަކު އަދި ނަސްރުދެއްވާ މީހަކުވިޔަސް سُنَّةَ ٱللَّهِ = އެއީ الله ކަނޑައެޅި ގާނޫނު ގޮތެވެ.
ٱلَّتِي قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ = ކުރީގައި އިސްވެދިޔަ ޙާލަތުގައިވެސް ۖ وَلَن تَجِدَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުދެކޭނެ
ނުފެނިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا (٢٣) = الله ގެ އާދަކުރެއްވުމަށް ބަދަލުވުމެއް وَهُوَ ٱلَّذِي = އަދި
ހަމަކަލާނގެއެވެ. كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ = އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ހިފެހެއްޓެވި
وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم = އަދި ކަލޭމެންގެ އަތްތައް އެމީހުންގެ ކިބައިން ހިފެހެއްޓެވީ ވެސް
(ހަމަކަލާނގެއެވެ.) بِبَطْنِ مَكَّةَ = بَطْنُ مَكَّة އެއީ ޙަރަމުގައި (جَبَلُ تِنْعِيم) އާއި
ދިމާއިންނެވެ. مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބު ނަސީބު
ދެއްވުމަށްފަހުގައެވެ. ج وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި ވޮޑިގެންވެއެވެ. بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا (٢٤) =
ކަލޭމެން ކުރާކަންތަކަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٢١) އަދި އޭގެމައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް އަދިކުގަނެވިގެންނުވާ އެހެން އެއްޗެއް (އެހެން غَنِيْمَة) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އެތަން އަދި ވަކީ ރައްކާތެރިކުރައްވާ ހިފަހައްޓަވާފައިވާމެވެ. އަދި ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް ކުދުރަތްވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި ﷲ ވޮޑިގެންވެއެވެ. (މިއާޔަތުގައި މިސިފަކުރައްވާ ފަތުޙަކީ މައްކާ فَتَحً ކުރުންކަމާއި އަދި ނުވަތަ ފާރިސްކަރައާއި ރޫމުކަރަ فَتَحً ކުރުންކަމާއި މިކަންކަމުގައި އިލްމުވެރިންގެ ބަސްތަފާތެވެ. މިއިން ކޮންމެކަމެއްގެ މުރާދުކަމުގައި ވެސް ހަމައެކަށީގެންވެއެވެ.)

(٢٢) އަދި ކާފަރުން ކަލޭމެން މުއުމިނުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީން ކަލޭމެންނަށް ފުރަގަސްދޭނެއެވެ. (الحُدَيْبِيَّة ގެދުވަހު މައްކާގެ އެކާފަރުން ކަލޭމެންނާއި ހަނގުރާމަކުރިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ފުރަގަސްދިނީއެވެ.) ދެން އެއްވެސް ސަޕޯޓުވެރިއަކު އަދި ނަސްރުވެރިއަކުވިޔަސް އެމީހުން ނުދެކޭނެއެވެ.

(٢٣) އެއީ މީގެކުރީ އިސްވެދިޔަހާގައިވެސް މީސްތަކުންނާއި ގޮތުވެސް ﷲ ކަންތައް ގެންދަވާ ގޮތެވެ. އެކަލާނގެ ސުންނަތެވެ. އަދި ﷲ ގެ އެގޮތަށް ބަދަލުއައުމެއް ކަލޭމެން ދުށުވާގައި ނުދެކެންނާނެއެވެ.

(٢٤) އަދި އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގެ ގައިން އަތްދިއަރަނުދީ ހިފެހެއްޓެވީ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ އަތްތައް އެމީހުންގެ ގައިން އަތްދިއަރަނުދީ ހިފެހެއްޓެވީ ވެސް (އެކަލާނގެއެވެ.) އެއީ بَطْنُ مكة އަށް ހުދައިބިއްޔާގައި (جَبَلُ تنْعِيْم) އާއި ދިމާއިންނެވެ. އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުދީ ނަސީބު ދެއްވުމަށްފަހުގައެވެ. ކަލޭމެންކުރާކަންތަކަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި ﷲ ވޮޑިގެންވެއެވެ. (މިއީ الحُدَيْبِيَّة ގެ صُلْح އަށްވާ އިޝާރަތެކެވެ.)

هُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوكُمْ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَٱلْهَدْىَ مَعْكُوفًا أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُۥ ۚ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَآءٌ مُّؤْمِنَـٰتٌ
لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَن تَطَـُٔوهُمْ فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم مَّعَرَّةٌۢ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ لِّيُدْخِلَ ٱللَّهُ فِى رَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ لَوْ تَزَيَّلُوا۟ لَعَذَّبْنَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾ إِذْ جَعَلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ ٱلْجَـٰهِلِيَّةِ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى
ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ ٱلتَّقْوَىٰ وَكَانُوٓا۟ أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾

މުފްރަދާތު

هُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އެއީ ކާފިރުވީ ހަމައެމީހުންނެވެ. وَصَدُّوكُمْ = އަދިކަލޭމެން އަނބުރާ
ހިފެހެއްޓީއެ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ އަށް وَٱلْهَدْىَ مَعْكُوفًا =
އަދި ކަތިލުން ގެނައި ހަދިޔާތައް ބަނދުވެ ހިފެހެއްޓި أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُۥ = އޭގެ ކަތިލާނޭ ތަނަށް ނުދެވޭނެހެން ۚ
وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ = އަދި މުއުމިނު ފިރިހެނުންނަކާއި ނުވިނަމަ وَنِسَآءٌ مُّؤْمِنَـٰتٌ = އަދި
މުއުމިނު އަންހެނުންނަކާއި لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ = ކަލޭމެންނަށް އެމީހުން ނޭގޭ (އެއީ ކޮންމީހުންކަމެއް
ބައެއްކަން ނޭގޭ) أَن تَطَـُٔوهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުން މަރައިލުމެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންނަގައަށް
ފައިއަޅާލުމެވެ. فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم = ދެން އެމީހުންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެންނަށް ލިބިދާނެއެވެ. مَّعَرَّةٌۢ =
އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ޢައިބު ކިޔާނެކަމެއް بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ = އެއްވެސް އެނގުމަކާއި ނުލައި لِّيُدْخِلَ ٱللَّهُ
فِى رَحْمَتِهِۦ = އެއީ الله އެކަލާނގެ رَحْمَة އަށް ވައްދަވާލެއްވުމަށްޓަކައެވެ. مَن يَشَآءُ = އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކު ۚ لَوْ
تَزَيَّلُوا۟ = އެމީހުން (އެބަހީ އެކާފިރުން) ވަކިވެ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނަމަ لَعَذَّبْنَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ =
އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކާފިރުވީމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޒާބު ދެއްވީމެވެ. عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾
= ވޭންދެނިވި އަޒާބަކުން إِذْ جَعَلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވީމީހުންނެވިކަމެން ހިނދު فِى قُلُوبِهِمُ
އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ٱلْحَمِيَّةَ = ދުޅަތަފިރިކަމާއި ގޮތްޕުރުނުކުރުން حَمِيَّةَ ٱلْجَـٰهِلِيَّةِ = ޖާހިލީ
ޒަމާނުގެ ދުޅަތަފިރިކަމާއި ގޮތްޕުރުނުކުރުން فَأَنزَلَ ٱللَّهُ = ފަހެ الله تَعَالى ބާވައިލައްވައިފިއެވެ.
سَكِينَتَهُۥ = އެކަލާނގެ ހަމަޖެހުމާ މައިތިރިކަން عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެމައްޗަށް
وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި މުއުމިނުންގެ މައްޗަށާއި وَأَلْزَمَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ލާޒިމު
ކުރުވައިފިއެވެ. كَلِمَةَ ٱلتَّقْوَىٰ = تَقْوَى ވެރިކަމުގެ ކަލިމަ وَكَانُوٓا۟ أَحَقَّ بِهَا = އަދި

އެމީހުންނަށް އެކަށީގެންވާ އެންމެ حَقُّ ބޮޑުވީ ކަމުގައެވެ. وَأَهْلَهَا = އަދި އޭގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައެވެ. ج

وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾ = ހުރިހާއެއްޗެއް

ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٥) އަދި ކާފިރުވީ ހަމައެމީހުންނެވެ. އަދިކަލޭފާނާ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ އަށް އައުމުން ހިފެހެއްޓިވެސް

ހަމައެމީހުންނެވެ. އަދި ކަތިލަން ގެނައި ހަދިޔާ އޮތުގައި ކަތިލަންވީ ތަނަށް ނުފޯރަނިސް ބަދުވެ

ހިފެހެއްޓުނުވެއެވެ. ހަދިޔާ ކަތިލަންވާތަނަކީ މައްކާގެ حَرَمُ ގެތެރޭން ކަތިލުމަށް ކަނޑައެޅިގެންވާތަނެވެ. އަދި

މައްކާގައި މުއުމިނު ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިނު އަންހެނުންނާއެކު (އެބުރަ ގޮތަކުން ކަނޑައެޅުމާތްކަން ގެނެސްދޭ ކަމާއެން

އަތަން ހުއްޓަދޫކުރިނަމަވެ. އަދި އެމީހުން މައްކާގައި އޮތީ އިމާންވެގެންކަމެއް ނުވަތަނުހަނުކަމެއް ކަލާނގެންނަކަން

ނޭގޭނެއެވެ.) އެހާހުގައި ގަދަކަމުން މައްކާއަށް އަރައި އެތެއްމުއުމިނުންނަށްމަރައިލާނެއެވެ. މުއުމިނުން އަދި

އެހެނމީހުންނަށްނޭނގޭނެއެވެ. ދެން ޖާހިލުން މުއުމިނުންދެކޮޅަށްގޮސްއެވެ ކާފިރުންގެ ފަރާތުން ޖަޒާއެއްދީފިކަމަށް

އަދަބުދޭ އުޅުން އެހުރަހެން ޖިހާދުކޮށްލިޔަސް. އަދި އެއުރެހު ކަމެއްނެތް ހަގާކަލާނގެން الله ހުއްޓުވައިދެއްވީ އެކަލާނގެ

އެދިވޮޑިގެންވާ އަޅަކު އެކަލާނގެ رَحْمَة ގެތެރެއަށް ވެއްދުމުގެން ވެއްޖެ. (حُدَيْبِيَّة ގެ ދުވަހު ކާފިރުކަންމަތީ ހުރި

އެތައްބައެއް އޭގެ ފަހުން އިސްލާމްވެ ދީނަށް ދީނުގެ خِدْمَة ކުރިއެވެ. މިއީ الله ގެ ޙިކުމަތެއް حِكْمَة

އެއްވެސް ހިސާބަކު ނޭގޭއެވެ.) އަދި އެދުވަހު މުއުމިނުންނާއި ކާފިރުން ތަފާތުވެ ވަކިވެ އެހެރަ ކާފިރުންނަށް

ވޭންދެނިވި عَذَابُ އެއް ދެއްވާނުތާކާފިރުން ދެއްވިއެވެ.

(٢٦) ކާފިރުވީ މީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ޖާހިލިއްޔާގެ ގޯނާތައް ތަޅާލުން ވިދާފައި ވީމާ

ޖާހިލިއްޔާގެ ގޯނާތައް ތަކުރާރުވެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ الله تَعَالَى އެކަލާނގެ ހަދާޔަތާއި ފަތަކަށް ރަސޫލާއާއި

މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ސަކީނާތް ތަޅުވައިދެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް تَقْوَى ގެބަސް ކަލިމަ

ލާޒިމުކުރައްވައިދެއްވިއެވެ. (އެއީ لا إله إلاَّ اللّهُ محمد رسول الله އެވެ. މިބަސްކުރުމުން

މުއުމިނުން مَسْجِدُ الحَرَام އަށް ވަދެވޭނެއެވެ. އަދި އެމާ ރަސޫލާގެ ޝަރުޢުގައިވެ. ކާފިރުނަޒަރު އެތާގެ

حُرْمَة ނެތެވެވެ.) އަދި އެމީހުނަކީ އެކަށީގެންވާ އެންމެ حَقُّ ބޮޑުވީ ކަމުގައެވެ. (އެހެނަސް ދާއިރާގައި އެންމެ

حَقُّ ވެރިންކަމުގައެވެ.) އަދި އޭގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައެވެ. އަދި ހުރިހާއެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި

الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

لَّقَدْ صَدَقَ ٱللَّهُ رَسُولَهُ ٱلرُّءْيَا بِٱلْحَقِّ ۖ لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا
تَخَافُونَ ۖ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا۟ فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿٢٧﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ
عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿٢٨﴾ مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِ ۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ ۖ تَرَىٰهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا ۖ سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ ٱلسُّجُودِ ۚ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ ۚ وَمَثَلُهُمْ فِى ٱلْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ
أَخْرَجَ شَطْـَٔهُۥ فَـَٔازَرَهُۥ فَٱسْتَغْلَظَ فَٱسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ يُعْجِبُ ٱلزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلْكُفَّارَ ۗ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًۢا ﴿٢٩﴾

މާނަ

لَّقَدْ صَدَقَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ތެދުކޮށްދެއްވިއެވެ. رَسُولَهُ = އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް
ٱلرُّءْيَا = ހުވަފެނުގެ بِٱلْحَقِّ = حَقّ އެއްކޮށްކަމުގައި لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ = ހަމަކަށަވަރުން
ކަލޭމެން ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ އަށްވަންނާނެއެވެ. إِن شَآءَ ٱللَّهُ = ﷲ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ءامِنِينَ
= އަމާންވެގެންވާ ހާލު مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ބޮލުއްބާލައިގެން وَمُقَصِّرِينَ = އަދި
ކޮށާކުޑަކޮށްގެންނައި لَا تَخَافُونَ = ކަލޭމެން ބިރުގަތުމެއްނެތި فَعَلِمَ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.
مَا لَمْ تَعْلَمُوا = ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގޭކަންތައް فَجَعَلَ = ފަހެ އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. (އެބަހީ حُدَيْبِيَّة ގެ
صُلْح ވުން އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ.) مِن دُونِ ذَٰلِكَ = އޭގެކުރިން (އެބަހީ މައްކާއަށް ވަންނަވަރުވުމުގެ ކުރިން)
فَتْحًا قَرِيبًا ﴿٢٧﴾ = ގާތްވެގެންވާ فَتْح އެއްކަމުގައި هُوَ ٱلَّذِىٓ = ހަމައެކަލާނގެއީ އެވެ. أَرْسَلَ
رَسُولَهُۥ = އެކަލާނގެ ރަސޫލާފުޅުފޮނުއްވީ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ = ތެދުމަގާއި އަދި حَقّ ދީނާއިގެން
لِيُظْهِرَهُۥ = އެއީ އެދީން ޣާލިބު ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ = އެންމެހައި ދީންތަކެއްގެ މައްޗަށް
وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ = އަދި ﷲ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. شَهِيدًا ﴿٢٨﴾ = ހެކިވެ ފުދިގެންވާ ކަމުގައި مُحَمَّدٌ
رَّسُولُ ٱللَّهِ = ﷲ ގެރަސޫލާ مُحَمَّد އެވެ. وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާމީހުން
(މުއުމިނުން) أَشِدَّآءُ = ގަދަފަދަކަން ބޮޑެވެ. عَلَى ٱلْكُفَّارِ = ކާފިރުންގެ މައްޗަށް رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ =
އެބައިމީހުންގެ މެދުގައި رَحْم އާއި އޯގާތެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާބައެކެވެ. تَرَىٰهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުން ދެކެވޭނެ
ގޮތުގައި رُكَّعًا سُجَّدًا = رُكُوع ކުރާ ހާލު سَجِدَ ކުރާ ހާލު ބައިމީހުން ދެކިވަޑައިގަންނަވާނެ يَبْتَغُونَ
= އެބައިމީހުން އެދިގެންވާ ހާލު فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ حَضْرَةُ ން فَضْلُ ވެސް وَرِضْوَٰنًا =
ރިޟާއާއި ވެސް. سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم = އެބައިމީހުންގެ މޫނުމަތީގައި އެބައިމީހުންގެ އަލާމާތް ހުރެއެވެ. އަސަރު
ހުރެއެވެ. مِّنْ أَثَرِ ٱلسُّجُودِ = ސަޖިދަކުރުމުގެ އަސަރުން ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ = އެއީ އެބައިމީހުންގެ މިސާލެވެ.

فِي ٱلتَّوْرَىٰةِ ۚ = ތައުރާތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ وَمَثَلُهُمْ فِي ٱلْإِنجِيلِ = އަދި އިންޖީލުގައި އެބޭކަލުންގެމިސާލަކީ
كَزَرْعٍ = ދަނޑެއްގެ މިސާލެވެ. أَخْرَجَ شَطْـَٔهُۥ = އެދަނޑުގެ ކުދި ގަސްތަކެއްނެރުއްވައިވާ فَـَٔازَرَهُۥ = ދެން
އެދަނޑު އެއްގަމަށް ވަރުގަދަކަން އެހީވި فَٱسْتَغْلَظَ = ދެން އެގަސްތައް ގިނަވެ ބޯވެގަތެވެ فَٱسْتَوَىٰ عَلَىٰ
سُوقِهِۦ = އަދި އޭގެތަޅުގަނޑުތަކުގައި (ގަސްގަނޑުގައި) ރީތިކޮށް ހަމަހަމައަށް ކޮޅަށްހުރި يُعْجِبُ ٱلزُّرَّاعَ = އަދި
(އެދަނޑު ދަނޑުވެރިކަމާއި ދަނޑުބިމާވެސް) ދަނޑުވެރިން އަޖާއިބުކުރުވައި لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلْكُفَّارَ = އެއީ
(އެބޭކަލުންގެ ސަބަބުން) ކާފިރުން ރުޅިއަރުވުމަށްޓަކައެވެ. وَعَدَ ٱللَّهُ = الله عْدُ ކުރެއްވިއެވެ. ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރެއްވި ބޭކަލުން مِنْهُم = އެބޭކަލުންގެތެރެއިން مَّغْفِرَةً = ފާފަ
ފުއްސަވާނެކަމަށް وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ = އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަދެއްވާނެކަމަށް

إجْمَالِي މާނަ

(٢٧) ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވި ހުވަފެނުގެ حَقُّ އެއްޗެއްކަމުގައި ތެދުކުރެއްވީއެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަމާންވެގެންވާ ހާލު ކަލޭމެން ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ އަށް ވަންނާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ބޯބާލައިގެންނާއި އަދި ކޮށާކުރުކޮށްގެންނެވެ. ކަލޭމެން އެއްވެސްބިރެއްނުގަންނާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ނޭގޭކަންތައް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންނެވެ. ދެން حُدَيْبِيَّة ގެ صُلْح ވެސް އެކަލާނގެ ދެއްވީ އޭގެކުރިން (އެހެރީ މައްކާއަށް ވަދެވޮޑިގެން ކުރިން) ގާތްވެގެންވާ فَتْح އެއްކަމުގައެވެ.

(٢٨) ތެދުމަގާއި އަދި حَقُّ ދީނާއިގެން އެކަލާނގެ ރަސޫލާފުޅު ފޮނުއްވީ އެކަލާނގެ އެވެ. الله އެވެ. އެއީ އެންމެހައި ދީންތަކުގެ މައްޗަށް އެދީން ހާމަކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ހެކިވުމަށް ފުދޭ ކަލާނގެއަކީ އަދި الله ހެކިވެރިވެގެންވެއެވެ.

(٢٩) الله ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّد (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم) އާއި އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކުގައިވާ މީހުން ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ދެރަވަރުކަން ބޮޑުވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެބޭކަލުންގެ ދޭތެރޭގައި رُحَم އާއި އޯގާތެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ބޭކަލުންކަމުގައިވެއެވެ. الله ގެ حَضْرَةُ ން فَضْلُ ވަންތަކަމާއި އަދި އެކަލާނގެ ރުއްސެވުން އެބޭކަލުން އެދިވަޑައިގެންނަވާ ހާލު رُكُوعُ ގަ ދިޔައިން ކުރައްވާ އަދި سَجِدَ ގަ ދިޔައިން ކުރައްވާ ބޭކަލުންކަމުގައި ކަލޭ އެބޭކަލުން ދެކޭނެއެވެ. ސަޖިދަކުރުމުގެ ނިޝާނާއި އަސަރު އެބޭކަލުންގެ މޫނުތަކުގެ މައްޗަށް ފެންނަން ހުންނާނެއެވެ. އެއީ ތައުރާތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ އެބޭކަލުންގެ މިސާލެވެ. ސިފައެވެ. އަދި އިންޖީލުގައި އެބޭކަލުންގެމިސާލަކީ ކުދިގަސްތަކެއްނެރުއްވައިވާ ދަނޑެއްގެ މިސާލެވެ. ދެން އެދަނޑު އެއްގަމަށް ވަރުގަދަކަން އެހީވި އަދި އެގަސްތައް ގިނަވެ ބޯވެގަތެވެ. އަދި އޭގެތަޅުގަނޑުތަކުގައި (ގަސްގަނޑުގައި) ރީތިކޮށް ހަމަހަމައަށްގަސްތައް ކޮޅަށްހުރިހުރެއެވެ. އަދި (އެދަނޑު ދަނޑުވެރިކަމާއި ދަނޑުބިމާވެސް) ދަނޑުވެރިން އަޖާއިބުކުރުވައިލައި ދަނޑު ފުރިހަމަވެއްޖެއެވެ. އެހުރިހާކަމަކީ (އެބޭކަލުންގެ ސަބަބުން) ކާފިރުން ރުޅިއަރުވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެތެރެއިން އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރެއްވި ބޭކަލުންނަށް ފާފަ ފުއްސަވާނެކަމަށް އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަދެއްވާނެކަމަށް الله عْدُ ކުރެއްވިއެވެ.